

**بهرام صلواتی، مدیر
رصدخانه مهاجرت
ایران مردادماه سال
گذشته در نشست
گفته بود: «براساس
پیمایش رصدخانه
مهاجرت ایران در
میان ایرانیان خارج
از کشور در سال
۱۴۰۱ تنها ۱۴
درصد افراد تصمیم
قطعی برای بازگشت
به کشور دارند. ۶۲
درصد به هیچ عنوان
قصد بازگشت به
کشور را ندارند و
۲۴ درصد نیز تصمیم
مشخصی در این
خصوص ندارند**

با مخالفت کسب و کارها و نهادهای صنفی روبه‌رو شده است. کارشناسان می‌گویند محدودیت در دسترسی عموم کاربران به اینترنت روی کسب و کارها تأثیر منفی می‌گذارد. آنها مصرف‌کنندگان نهایی هر نوع خدمت و کالایی به حساب می‌آیند و اینترنت طبقاتی نه تنها مشکل کسب و کارها را حل نمی‌کند، بلکه به افزایش فاصله میان کسب و کارهای فناوری و عموم مردم می‌انجامد و انسجام اجتماعی-اقتصادی را تهدید می‌کند. نهادهای صنفی و مدیران عامل کسب و کارها بارها مخالفت خود را با این طرح که گاهی هم آن را اینترنت فنلوارن، ویژه یا حرفه‌ای نیز می‌نامند، اعلام کرده‌اند و آن را کاری عبث و پررزه‌ای از قبل شکست‌خورده می‌دانند. انجمن تجارت الکترونیک دی‌ماه ۱۴۰۱ در بیانیه‌ای اعلام کرده بود: «انجمن تجارت الکترونیک اتخاذ این راهبرد را غیرمنطقی، غیراخلاقی و بی‌ثمر می‌داند. توأمان که پیشبرد طرح‌هایی از این دست، بیش از گذشته شکاف‌های اجتماعی را تعمیق کرده و موجب تشدید نارضایتی‌های عمومی می‌شود.» کار مخالفت با این رانت حتی به جمع‌آوری امضاء در پلتفرم کارزار در سال گذشته نیز رسید، اما ارائه سیم‌کارت بدون فیلتر برای گردشگران خارجی و مطرح‌شدن درخواست اینترنت طبقاتی از سوی یکی از شرکت‌ها در جلسه پشت درهای بسته با سعید جلیلی در نمایشگاه کامپ امسال، نشان می‌دهد هنوز پرونده اینترنت طبقاتی باز است.

البته همین حالا هم وضعیت اینترنت نابسامان است؛ از یک طرف فیلترینگ گسترده شبکه‌های اجتماعی

(تقریباً تمامی این شبکه‌ها) و اختلالات گسترده‌ای که به گواه گزارش چند هفته پیش انجمن تجارت الکترونیک، باعث شده‌اند تماشای ویدئوی یوتیوب در ترکیه ساده‌تر از تماشای ویدئوی آپارات (نسخه وطنی یوتیوب) در ایران باشد. مشکل از این هم عمیق‌تر می‌شود وقتی اینها را در کنار محدودیت‌هایی که شرکت‌های خارجی در دسترسی ایرانی‌ها به امکانات‌شان می‌گذارند، قرار دهید. جدیدترینش محدودیت‌هایی است که OpenAI در دسترسی کاربران ایرانی به ابزار هوش مصنوعی‌اش، ChatGPT اعمال کرده است.

▼ رگولاتور؛ یار شاطر یا بار خاطر

قوانین خلق الساعه، بی‌توجهی به نظرات کارشناسان و کمک نگرفتن از کسب و کارها در تنظیم‌گری، همچنین ذی‌نفع بودن رگولاتور یا سیاست‌گذار در برخی صنایع، سبب شده تا موضوع سیاست‌گذاری فناوری در برخی مواقع به مسئله‌ای بی‌مخرج بدل شود.

یکی از نمونه‌های متأخر چنین برخوردی، به اجباری شدن نماد اعتماد الکترونیک یا اینماد از سوی مرکز توسعه تجارت الکترونیک برمی‌گردد. اجباری که می‌گفت کسب و کارهای فاقد اینماد نمی‌توانند درگاه پرداخت داشته باشند. شعار ثابت چنین برخوردهایی، «حمایت از کاربران» است، اما صاحبان کسب و کارها و فعالان صنفی معتقد بودند این اقدام کمکی به کاربران نخواهد کرد؛ کمااینکه وب‌سایت سکه‌ثامن که مجرای کلاهبرداری آن تا مدت‌ها نقل محافل بود، اینماد داشت. جلسات اتاق بازرگانی و سایر نهادهای صنفی با مرکز توسعه و نمایندگان مجلس نیز راه به جایی نبرد و همچنان دریافت اینماد برای کسب و کارها اجباری است.

هر چه کسب و کارها بر پایه فناوری‌های جدیدتر تشکیل شده باشند، درگیری‌هایشان هم با سیاست‌گذاران بیشتر است؛ از مشکلاتی که کسب و کارهای اینشورتک با بیمه مرکزی دارند گرفته تا درگیری‌های کسب و کارهای رمزارزی با بانک مرکزی که به‌عنوان رگولاتور این حوزه فعلاً ایفای نقش می‌کند. به‌عنوان مثال بانک مرکزی در دی‌ماه ۱۴۰۱ سقف واریز آنلاین در صرافی‌های ارز دیجیتال را برای هر کد ملی به ۲۵ میلیون تومان کاهش دادند. پلیس فتا نیز مردادماه سال گذشته برای جلوگیری از کلاهبرداری و فیشینگ، صرافی‌ها را ملزم به عدم تسویه ۷۲ ساعتی وجوه کاربران کرد. اقدامی که نارضایتی کاربران را به همراه داشت.

ضعف در سیاست‌گذاری‌های درست و به‌موقع، به‌خصوص برای کسب و کارهای نوآور و فناور که یکی از ویژگی‌های مهم‌شان چابکی است، هزینه‌زا و برهم‌زننده برنامه‌ها خواهد بود.

▼ سرمایه‌گذاری در فضای مه‌آلود

پس از واکنش‌ناسیون جهانی در برابر ویروس کرونا، جهان شاهد بازنگری سرمایه‌گذاران خطرپذیر روی کسب و کارهای نوآور بود. هر چند این مدل از سرمایه‌گذاری به‌دلیل بحران‌های تورمی در جهان با کاهش مواجه شده، این اتفاق در ایران به گونه‌ای دیگر رقم خورده است. از سویی تحریم‌ها مانع از ورود سرمایه خارجی شده و از طرفی دیگر، مشکلاتی که در حوزه اینترنت و سیاست‌گذاری کسب و کارهای فناوری وجود دارد، سبب شده سرمایه‌گذاران داخلی هم ریسک سرمایه‌گذاری

روی این حوزه را بیش از حد بدانند. این درحالی‌است که افزایش تورم در کشور و بالا رفتن نرخ دلار، طلا و قیمت زمین و مسکن، بازارهایی به‌مراتب پربازده‌تر را پیش روی صاحبان سرمایه قرار داده است.

برای آنکه درک درستی از میزان تأثیر سرمایه‌گذاری روی کسب و کارها داشته باشیم، می‌توانیم «دیجی کالا» را با همتای ترکیه‌ای آن، «ترندیول» مقایسه کنیم. دیجی کالا فعالیت خود را در سال ۱۳۸۵ و چهار سال زودتر از ترندیول آغاز کرد. جذب سرمایه برای ترندیول در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۲۱ و برای دیجی کالا در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۴ (۲۰۱۲ و ۲۰۱۵) اتفاق افتاد. اما دست ترندیول برای جذب سرمایه‌گذار بازرتر بود، زیرا به‌دلیل قرار نداشتن در دایره تنگ تحریم، امکان گسترش فعالیت‌های خود را در کشورهای دیگر داشت. نتیجه آن که ترندیول به اولین دکاکورن (استارت‌آپی با ارزش ۱۰ میلیارد دلار) تبدیل شد، ولی دیجی کالا هنوز نتوانسته به یونیکورن (استارت‌آپی به ارزش یک میلیارد دلار) تبدیل شود. کشور ترکیه درحالی‌که تا سال ۲۰۲۰ هیچ استارت‌آپ یونیکورنی نداشته، در سال ۲۰۲۲ صاحب شش استارت‌آپ یونیکورن بوده است.

▼ اعتبار اجتماعی، مهاجرت و امیدی کم‌سو

ایجاد بدگمانی در رسانه‌های فارسی‌زبان خارج از کشور نسبت به کسب و کارهای نوآور، یکی از مسائل مبتلابه این کسب و کارها در سال‌های اخیر بوده است. قوانین نوشته و نانوشته موجود نیز سبب شدند تا برخی از مردم این کسب و کارها را رودرویی خود ببینند. کاهش اعتبار اجتماعی این کسب و کارها در کنار مشکلاتی که پیش از این ذکر شد، به‌دست‌رفتن امید نیروی انسانی متخصص در کشور منجر شد. کشوری که تا ۱۰ سال پیش، مزیت خود را نیروی انسانی تحصیل‌کرده می‌دانست، بدون آنکه بتواند از این ظرفیت آن‌طور که باید و شاید استفاده کند، حالا نگران موج مهاجرتی است که بروز هر نارضایتی اجتماعی آن را تشدید می‌کند.

بهرام صلواتی، مدیر رصدخانه مهاجرت ایران مردادماه سال گذشته در نشست گفته بود: «براساس پیمایش رصدخانه مهاجرت ایران در میان ایرانیان خارج از کشور در سال ۱۴۰۱ تنها ۱۴ درصد افراد تصمیم قطعی برای بازگشت به کشور دارند. ۶۲ درصد به هیچ عنوان قصد بازگشت به کشور را ندارند و ۲۴ درصد نیز تصمیم مشخصی در این خصوص ندارند. همچنین بیش از ۹۰ درصد آنها به وعده‌های حاکمیت در خصوص استفاده از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور باور نداشته‌اند.»

صلواتی که در این نشست از تخلیه ساختمان این رصدخانه نیز خبر داده بود، این وضعیت را «نسل‌کشی سرمایه انسانی» دانسته و اعلام کرده بود ۶۷ درصد نیروهای متخصص شرکت‌های دانش‌بنیان وارد فرآیند مهاجرت شده‌اند.

درواقع می‌توان گفت پیشران اصلی فعالیت کسب و کارهای نوآور و فناور در کشور از ابتدا نیروی انسانی متخصص و امیدی بود که این افراد به بهبود اوضاع داشتند. اما با افزایش فشارها، گسترده شدن نارضایتی‌های اجتماعی و پررنگ شدن مشکلاتی که پیش‌تر ذکر کردیم، این امید امروز بسیار کم‌سوتر از گذشته شده و شرکت‌ها را با بحران سرمایه انسانی مواجه کرده است.

پاسخگویی کند، بهتر و بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. یکی از دلایل مهم وجود پلتفرم‌های خصوصی این است که استقلال سیاسی دارند که اتفاقاً مثال آن را در پلتفرم کارزار در کشورمان می‌توانیم ببینیم؛ محمدجواد ظریف در کارزاری در این پلتفرم مردم را به شرکت در انتخابات و رأی به مسعود پزشکیان دعوت می‌کند و در کنار آن مخالفان او کارزار با عنوان «درخواست ندادن رأی اعتماد محمدجواد ظریف برای وزارت در دولت دکتر پزشکیان» را ترتیب می‌دهند و خطاب به نمایندگان مجلس می‌نویسند: «جناب محمدجواد ظریف سکندار وزارت امور خارجه در دولت آقای روحانی، عملکرد ضعیفی در مسائل راهبردی دارد. او در زمانی که عهده‌دار مسئولیت وزارت بود، بازیچه آمریکا و کشورهای اروپایی شده بود. از شما نمایندگان ملت نجیب و شریف ایران درخواست می‌شود که جناب آقای محمدجواد ظریف را برای وزارت در دولت دکتر پزشکیان انتخاب نکنید.» مقایسه این دو کارزار نشان می‌دهد که پلتفرم‌های جمع‌آوری امضاء قرار نیست در خدمت جناح و دولت خاصی باشند و سیاسی عمل کنند، بلکه تنها به دنبال این هستند که صدای همه جریان‌ها و افراد را به گوش مسئولان برسانند.

یکی دیگر از مهمترین اتفاقات شنیدن صدای مطالبات گروه‌های خاموش است که به‌شکل زیادی در ایران وجود دارد که متأسفانه به این نتیجه رسیده‌اند که گویی قرار نیست صدای آنها شنیده شود اما پلتفرمی که به‌دنبال مطالبات مردمی است، می‌تواند صدای آنها را نیز به گوش مسئولان برساند. کارزار «درخواست توقف قطعی پتروشیمی میارکتاله و بازپس‌گیری اراضی مرتعی واگذار شده» نمونه خوبی است که حتی دولت و مسئولان پتروشیمی فکر آن را نمی‌کردند که نیروهای محلی با ایجاد یک کارزار آنها را به چالش کشیده و پروژه را متوقف کنند.

ماجرای جدید ایلان ماسک رویاریوی اتحادیه اروپا و مرد پرحاشیه

ایس روزها خبر درگیری‌های اتحادیه اروپا و ایلان ماسک (مدیرعامل شبکه ایکس یا همان توئیتر سابق) به یکی از خبرهای داغ دنیای فناوری تبدیل شده است. در سال‌های اخیر شرکت‌های بزرگ بسیاری مشمول جریمه‌های اتحادیه اروپا شده‌اند. این اتحادیه قوانین سفت و سختی در حفاظت از حقوق کاربران دارد. همین یک‌سال پیش، اتحادیه اروپا شرکت اپل را به‌دلیل نقض مقررات ضد انحصار، ۱/۸ میلیارد یورو جریمه کرد. در همان زمان شرکت متانیز به دلیل انتقال داده‌های کاربران از اروپا به آمریکا با جریمه ۱/۳ میلیارد دلاری مواجه شد. تیک‌تاک نیز به‌دلیل نقض قوانین حریم خصوصی و فرآوری داده‌های مرتبط با کودکان در اروپا، ۳۴۵ میلیون یورو جریمه شده بود.

اما مثل همیشه، رویاریوی ایلان ماسک با هر فرد یا گروهی شکل تازه‌ای به خود می‌گیرد و متفاوت از سایرین دنبال می‌شود. این بار مشکل کمیسیون اتحادیه اروپا به سیستم تیک‌آبی پلتفرم ایکس است، هر چند همه‌چیز هنوز در مراحل ابتدایی است و جریمه‌ای برای این پلتفرم در نظر گرفته نشده است.

به گزارش دیجیتاو و به‌نقل از گاردین، اتحادیه اروپا پس از تحقیقات اولیه خود، به شبکه اجتماعی ایکس «ایلان ماسک» هشدار داده که احتمالاً جریمه‌های سنگینی مواجه می‌شود. کمیسیون اروپا می‌گوید، سیستم تیک‌آبی این پلتفرم فریبنده و ناقض قوانین رسانه‌های اجتماعی است. ایلان ماسک نیز به این ادعاها پاسخ داده و می‌خواهد با کمیسیون اروپا در دادگاه مقابله کند. کمیسیون اروپا با اعلام یافته‌های تحقیقات اولیه خود گفته ایکس با قانون خدمات دیجیتال (DSA) مطابقت ندارد. در صورت تأیید این یافته‌ها، این پلتفرم با جریمه‌ای معادل ۶ درصد از گردش مالی جهانی خود مواجه خواهد شد.

قانون‌گذاران اروپایی می‌گویند اواخر سال ۲۰۲۲، پس از اینکه ایلان ماسک توئیتر را خرید، سیستم تأیید تیک‌آبی را دوباره راه‌اندازی کرد و به هر کسی اجازه داد با پرداخت پول، این نشان محبوب را دریافت کند. این امر به‌شدن این پلتفرم با حساب‌های جعلی و انبوهی از اطلاعات گمراه‌کننده با تیک‌آبی منجر شده است. در یافته‌های کمیسیون آمده است: «این امر بر توانایی کاربران برای تصمیم‌گیری آزادانه و آگاهانه درباره اعتبار حساب‌ها و محتوایی که با آنها در تعامل هستند، تأثیر منفی گذاشته. شواهدی مبنی بر سوءاستفاده عوامل مخرب با «حساب تأییدشده» برای فریب کاربران وجود دارد.»

ایلان ماسک نیز در ایکس درباره این تحقیقات مدعی دریافت ورد پیشنهاد عجیبی از کمیسیون اروپا شده و نوشته است: «کمیسیون اروپا معامله‌ای سری و غیرقانونی را به ایکس پیشنهاد کرد؛ اگر ما بی‌سروصدا گفت‌وگوها را بدون اینکه به کسی بگوییم سانسور کنیم، آنها ما را جریمه نمی‌کنند. پلتفرم‌های دیگر این معامله را پذیرفته‌اند.»

ماسک همچنین گفته است: «مشتاقانه منتظر نبردی عمومی در دادگاه هستیم تا مردم اروپا بتوانند حقیقت را ببینند.»

تیری برتون از کمیسیون اروپا نیز در پاسخ به اظهارات ماسک گفته که پیشنهاد مصالحه طبق رویه‌های قانونی ارائه شده و افزوده است: «هیچ معامله محرمانه‌ای وجود نداشته است و هرگز وجود نخواهد داشت. DSA به ایکس و هر پلتفرم بزرگ دیگری امکان ارائه تعهدات برای حل‌وفصل پرونده را می‌دهد. اما به‌منظر می‌رسد ایلان ماسک علاقه چندانی به این‌گونه راه‌حل‌ها نداشته باشد.»

البته تحقیقات اتحادیه اروپا صرفاً محدود به تیک‌های آبی نیست. براساس قانون جدید DSA، ایکس باید پایگاه داده‌ای از تمام تبلیغات دیجیتالی خود با جزئیاتی درباره اینکه چه کسی تبلیغات را سفارش داده و مخاطب هدف آن چه کسانی هستند، منتشر کند. محققان اتحادیه اروپا می‌گویند، پایگاه داده تبلیغات ایکس «قابل جست‌وجو و قابل اعتماد» نیست و تبلیغاتی وجود دارند که دارای پیام‌های مضر هستند و گروه‌های آسیب‌پذیر را هدف قرار می‌دهند.

باید منتظر ماند و دید این مرد پرحاشیه دنیای فناوری چگونه به ادعاهای اتحادیه اروپا پاسخ می‌دهد و آیا می‌تواند برخلاف شرکت‌های بزرگ دیگر، از پرداخت جریمه به این اتحادیه قسر در برود؟

